

מו"ר הגאון רבינו משה חיים דימנטמן שליט"א
ראש הכלול

עניני חדש

א

"ולחם וקרמי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלקיכם חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם" (ויקרא כג, יד).
ובמסכת קידושין (לו, ב – לח, א) איתא :

בשלמה למאי : מושב - כל מקום שאתם יושבים משמע, היינו דכתיב: ויאכלו מעבור הארץ ממחורת הפסח, ממחורת הפסח אוכל, מעיקרה לא אוכל, אלמא אקרוב עומר והדר אוכל, אלא למאי : לאחר ירושה וישראל, ניכול לאלאתר! לא הו צריכי.

והקשה הטו"א (ר"יה גג, א), דעתב' מדווע מעיקרה (קדום הקרבת העומר) לא אוכל הרי אפילו דבר טמא אישתרי فهو בשבע שכיבשו, כי"ש חדש. דאיתא בפ"ק דחולין יז, א בעי ר"י אבריبشر נחירה, השתא דבר טמא אישתרי מהו. ומתמה הגמ' אימת – אילימה בשבע שכיבשו, השתא דבר טמא אישתרי فهو דכתיב יובטים מלאים כל טוב ואמר רב קדלי דחזרי,بشر נחירה מבעי. ומתרצת הגמ' אלא לאחר מיכן. ולשינויו בתרא שם – כי אישתרי שלל של נקרים, דיזידו לא אישתרי (ויל"ל חדש חשיב דיזידו דאי"י מוחזקת וכו', ע"ש). ולשינויו كما דחתם, דאיינו מחلك בין שלל של נקרים דיזידו לאו משום איסור חדש הוא דלא אכלי אלא דלא הו צריכים שהיו מסתפקים ממנו שבכלייהם כדאיתא בקידושין לח, א.

עוד תרץ הטו"א: "דלא הוותר להם אלא איסור שא"א לבוא לעולם לידי היתר כמו בשר נחירה ודבר טמא אבל איסור שאפשר לבוא לידי היתר כמו חדש לא דלמה لهו למיכלי בעודו עומד באיסור". והביא ראה לדבוריו מכתובות כה, דבשבע שכיבשו נתחיבו בחלה ולכוארה הרי אישתרי להו וליכא למימר נתחיבו בחלה אם גלגו בז' שכיבשו והניחו לאחר מכון כדמשני אבררי בשר נחירה, דפשיטה ذקרה משמע שאכלו מיד כשבאו לארץ נתחיבו בחלה כדכתיב בבואהם אל הארץ וגוי והוא באכלכם מלחים הארץ וגוי. אלא ודאי שחלה הוαιיל ויש לו תקנה לבוא לידי היתר לא הוותר להם שכן לעיסה הטבולה לחלה יש היתר ע"י הפרשה.

ובגמי חולין יז, א איתא שבשבע שכבשו הי רשאים לאכול מאכלות אסורות ונלמד מהפסק (דברים ו-יא) "והיה כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלות וטבת אשר לא בניתה. ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וברת חצובים אשר לא חצתבת כרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת". אמר רב מה דכתיב ובתים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחוירי מלמד שאפילו דברים טמאים הותרו להם.

ובגמי מבוארות שתי לישנות. ללשון אחת שבשבע שכבשו אישתורי אפילו שלל ישראל ולאו דוקא שלל עכו"ם. וללייב שם הותרו אך ורק איסורים משלל עכו"ם.

ב

והנה, הרמב"ם בהלכות מלכים (ח,א-ב) כתוב וז"ל:

[א] חלוצי צבא כשיכנטו בגבול העכו"ם ויכבשו ויישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפני השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזיריים וכיוצא בהן.

[ב] וכן בועל אשה בגיןה אם תקפו יצרו וכו'.

הרמב"ז עה"ז משיג על דבריו הרמב"ם וז"ל:

ואין זה נכון, שלא בשבייל פקווח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדלות והטובות ויישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו ש郿ורש בעניין. וכן יין נסך שהזכור אינואמת, שבכל איסורי ע"ז היא עצמה ומשמשיה ותקרובת שלח הכל אסור, שנאמר (להלן ז,כו) שקץ תשקצנו ותעב תתעבענו כי חרם הוא.

נמצא לדעת הרמב"ם הותר להם אפילו במלחמות הרשות ודוקא בשעה שיירעב וליכא יותר לפניו ולחלוצי צבא בלבד. וכן יין נסך הותר.

ולדעת הרמב"ז קאי בכיבוש א"י ולא במלחמות הרשות, לאו דוקא אם ירעב ולא לחלוצי צבא בלבד ואילו יין נסך לא הותר.

ובהסביר מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן מקובל לומר שהרמב"ם מדמה היותר מאכליות אסורות במלחמה להיתר יפת תואר וזהו יסוד ההיתר שלא דיברה תורה אלא כנגד היצר ובגדר 'דחויה' ולכן ס"ל לרמב"ם דההיתר הוא רק אם ירעב כשם שיפת תואר הוותרה רק אם תקפו יצרו וכן מוגבל ההיתר לחלווי צבא בלבד ולא לשאר העם כמו יפת תואר – 'בשעת שביה' והיתר זה הוא אף במלחמת רשות. והיתר יותר כולל יון נסיך דומיא דיפת תואר (הרמב"ם כתוב בהל' איסו"ב חומר האישות עם גויה – כבועל בת אל נכר). ובכך מוסברת סמכות הלכות א' וב' ברמב"ם.¹

הרמב"ן סובר דגזה"כ היא, שנאמר ובתים מלאים כל טוב ויסוד ההיתר בגדר 'וותרה' ולכן שפир הותר להם אפילומצו לפניהם היתר. ודמי להא דאמרין גבי טומאה שהותרה הציבור למ"ד דס"ל כן עי' יומה וא.

ולפי האמור, אפשר לומר דאם הגמי בחולין זו, א בעי ר' ירמיה לר"יע שבשר נחירה הותר במדבר ונאסר משנכנסו לארץ – מה דין אבריبشر נחירה שהכניסו עמם – הויאל ובשעת נחירתו היה היתרתו לא נאסרו או לא. והקשר בgeom' אימא אילימה שבע שכבשו השטא דבר טמא אישתרי להו דכי ובתים מלאים כל טוב ואפילו קדלי דחוيريبشر נחירה מבעי אלא לאחר מכון ואייבעת אימא לעולם בשבע שכבשו כי אישתרי להו שלל עכו"ם דידחו לא אישתרי, תיקו.

הטו"א (ר"ה יג,א), הגרא"א (מנחות פד,א), ומחר"ץ חיות (חולין שם) הקשו לשיטת הרמב"ם – מה שאלת הגמי השתא דבר טמא אישתריبشر נחירה מבועא, הרי לשיטת הרמב"ם עדין יש להסתפק בדיון אבריبشر נחירה למי שאינו במצב של יכי ירעבי או למי שאינו מחולצי צבא, וצ"ע.

reau"א תרצ, ז"ל: "וונראה לומר דליך מידי, דהרמב"ם ס"ל דזה תליא בשני תירוצי הגמי, לס"ד שם דס"ל דאף שלל דין אישתרי והיו דהיה מותר בכל עניין אף בשלאי ירעב (ואף למי שאינם מחולצי צבא), אבל ללי'ב דשלל דידחו לא אישתרי, ייל שהיתר זה אינו אלא כי ירעב וכן פסק הרמב"ם".

לפי האמור ניתן ליישב קושיית הטו"א (הניל אות א) אמאי לא אכלו את המזונות מחדש והרי הותרו להם קדלי דחוيري, דלילשנא בתרא וכפסק הרמב"ם ההיתר הוא מחולצי צבא בלבד.

¹ עי' ריבиш סי' רנה ובאור שם במקום.

הבאנו לעיל הגמ' בקידושין

בשלמא למ"ד : מושב - כל מקום שאתם יושבים משמע, הינו דכתיב : ויאכלו מעבור הארץ מחרת הפסח, מחרת הפסח אוכל, מעיקרא לא אוכל, אלא אקורוב עומר והדר אוכל, אלא למ"ד : לאחר ירושה וישראל, ניקול לאלטר! לא הו צרכי.

ובירושלמי (ערלה גז) אמרי מה מקיימין רבנן טעם חדש בכל מושבותיכם וממשני שכן יצא בחו"ל. ופירשו ذקרה אני לרבות חדש שיצא לחו"ל דנשאך בו איסור חדש אף בחו"ל. פירוט א"י שיצאו לחו"ל, ר"א מחיב ור"ע פוטר והלכה כר"ע. וכן פסק הרמב"ם (תרומות א,כב).

וכتب שם המל"מ, שמחולקת זו דזוקא כשהחייב נוצר בחו"ל, ר"ל שగלגל העיטה ומירוח הכרוי בחו"ל. ר"א סובר דازלין בתר גידולו וכיוון דהוא פירות א"י חייב בתרו"ם ור"ע ס"ל דАЗיל בתר קביעות למעשה ולכן ס"ל דפטור. אבל אם גלגל העיטה ומירוח הכרוי בא"י, זהה פשיטה דאליבא דר"ע אף שיצאו לחו"ל חייבין בחלה ובמעשה מן התורה, חייב שנתחייבו בהיותם בארץ לא פקע מיניהם.

ומקש האחיעזר (חו"ד רלאט) א"כ ל"ל קרא בכל מושבותיכם, דיש איסור חדש על תבואה א"י שיצאה לחו"ל הא פשיטה מכיוון שכבר חל עלייהו איסורתו לא פקע וקרא למה לי והרי פשוט הוא שפירות ערלה וכלאי הכרם שגדלו בא"י פשיטה דאיין יציאתם לחו"ל מוציאותן מידי איסורים שחלו עליהם וא"כ היה חדש אחר שנאסר בא"י כיצד איכה ס"ד שיחזור להיתר ביציאה לחו"ל.

ותירץ האחיעזר, דמאי דאמרין במסכת כתנותות הא : "א"ר יצחק האוכל לחם קלוי וכרמל לoka שלשי". ומה חדש בעל האחיעזר, חייב דלחם חיל רך משגהיע לקרימת פנים והו לחם, ובשעה שהוא לחם פקע דקל וכרמל, דאל"כ על לחם גרידא היה לoka שלש ולהכי אם יצא החדש לחו"ל ואפאו בחו"ל הו"א שלא חל חייב דלחם בחו"ל וכמו דליקא חייב חלה בעיטה מקמח א"י שנתגללה בחו"ל דהוא חייב חדש שטרם חל, וא"כ סד"א שלא יחול בחו"ל, ולכך שפיר איצטראיך קרא דבכל מושבותיכם לחודש שלח בחו"ל.

ובאה חדש האחיעזר דלחם הנפה מקלוי וכרמל, פקעו איסורי דקל וכרמל וחיל עלייהו איסורא דלחם, דאל"כ אמא איינו לoka שלש באכילת הלחים

גרidea. ואפשר לומר כמו המנ"ח (מי שג), שמחלך בחיובי חדש בין קליל וכרמל לבין לחם לעניין חיוב מלכות, דקליל וכרמל בשיעור כזית אינו אלא מעצם הדגן ואין מין אחר יכול להשלימו לכזית, משא"כ בכזית לחם לוקה, ע"פ שאין בדגן שבו כזית, דהא המים משלימים אותו לכזית, ומ"מ חיבר, שלחם אמרה תורה ובהכי חביבה רחמנא, דאכילת כזית לחם אסורה תורה וכזית לחם הוא עם תערובת קמח ומים.

ובתוס' במסכת שבאותם Tage,גב אמרי דאפיקלו לר' יוחנן דס"ל ח"ש אסור מה"ת, מ"מ לעניין אהע"א אמרין דעל ח"ש לא חשוב מושבע ועומד מהר סיני ושפיר חל איסור על איסור ח"ש. ואם ננים הדברים הא דחידשה תורה באיסורא דלחם דכל שיש בו כזית דון פירושו דמצטרפים המים להשלים השיעור לחיוב מלכות ממשיאlica הוכחה דאיסור לחם מפקיע איסור דקליל וכרמל (ואיסור לחם שפיר חיל על ח"ש דקליל וכרמל).

ולפי חידשו של האחיעור מתורת קושיות המקנה בקידושין לח.א. תוס' הביאו ירושלמי, שהקשה אמא לא אכלו מצות בלילה פ██ח בגלל איסור חדש, יבאו עשה דמצה וידחה ל"א חדש. והקשה המקנה, דבפסחים לה, ב, אמרי דאיינו יי"ח במצה של טבל דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאיסרו מושום בל תאכל חמץ יצא זה שאיסרו מושום בל תאכל טבל לר"ש דס"ל אין איסור חל על לאיסור ואינו עובר מושום בל תאכל חמץ והכא נמי מה מקשה הירושלמי שיבוא עשה דמצה וידחה לא תעשה דאיסור חדש מדין עדלי"ת והרי איסור חמץ לא חל על איסור חדש.

ולפי האמור, נicha. בעת לישת העיסה אילו היה מחמץ היה שפיר חל איסור חמץ על החדש דלחם דקדים איסור חמץ וחיל בהזיה איסור לחם בשעה שאיסור קליל וכרמל יורדים והי איסור חדש דלחם ואיסור חמץ איסור בת אחת ושפיר הו בכל כל שি�ינו בבל תאכל חמץ ומובנת קושיות הירושלמי דיבוא עשה דמצה וידחה ל"ת חדש.